

ΔΥΟ ΘΕΟΔΩΡΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΕΥΡΙΠΟΥ

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΘΕΜΕΛΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ποιμεναρχῶν Εὐρίπου (Χαλκίδος Εὐβοίας) ἀπαρτιζόμενον ἐξ ἐπισκόπων, ἀρχιεπισκόπων ἠ καὶ μητροπολιτῶν, κατὰ σειρὰν προαγωγῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης Ἐπαρχίας, συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἀνωτέρω δύο Θεόδωροι, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἔζησε κατὰ τὰ μέσα τῆς ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος, ὁ δὲ δεύτερος ἀρχομένης τῆς δεκάτης τρίτης.

Κατὰ σύμπτωσιν δὲ ἀμφοτέρω οὗτοι, χωριζόμενοι μεταξύ των διὰ χρονικοῦ διαστήματος ὑπερτριακοσίων ἐτῶν, ἐσχετίσθησαν μετὰ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ μὲν πρῶτος Θεόδωρος, ὑπέγραψε λίβελλον παπικὸν κατὰ τοῦ Μ. Φωτίου, ὁ δὲ δεύτερος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν χαλεπῶν στιγμῶν, κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τῶν Φράγκων, καὶ ἐπιφανειακῶς ἔδωκεν ὑπόσχεσιν ὑποταγῆς εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ πάπα.

Α΄

Τοῦ Θεοδώρου τοῦ Α΄ ἔδεν γνωρίζομεν τὸν τόπον καταγωγῆς, οὔτε τὸ ἔτος ἀνόδου αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ, τότε, ἐπισκοπικοῦ θρόνου τοῦ (ἢ τῆς) Εὐρίπου. Ὡς ἐπίσκοπος Εὐρίπου ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ ἔτους 869, εἰς τὴν ὁποίαν παρεκάθησεν ὡς μέλος αὐτῆς.

Ὡς γνωστὸν, ἡ σύνοδος τοῦ ἔτους 869 συνεκλήθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς

1. Γνωστὸν τυγχάνει ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ὅτι, παρὰ τὰς μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς, ἐνωρὶς ἐνεφανίσθη καὶ ὁ θεσμὸς τῶν «αὐτοκεφάλων» ἀρχιεπισκοπῶν, τῶν τελευτῶν ἀμεσοῦ τῷ Πατριαρχεῖῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος, κατὰ τὸ τότε κρατήσαν ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς, ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου ἐπίσκοπος, μὴ ἔχων ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους, ὡς ὁ μητροπολίτης. Βλ. Ἀρχιμ. Βασιλείου Στεφανίδου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι 1948, σελ. 255. Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι, 1928 σελ. 30. Θ ρ α κ ι κ ἄ τόμ. 6 (1935), σελ. 38. ἐν Μητροπολίτου Σάραδων Γερμανοῦ Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Θράκης.

2. Δὲν εἶναι γνωστὸς ἕτερος Θεόδωρος, ἐπίσκοπος Εὐρίπου, πρὸ αὐτοῦ καὶ κατὰ τό, μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοδώρου τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, χρονικὸν διάστημα.

ἐκπτώσεως τοῦ πατριάρχου Φωτίου ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Κων)λεως, γενομένης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνας, καὶ τοῦ ἀναβιβασμοῦ εἰς αὐτὸν τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου. Ὁ Ἰγνάτιος ἐζήτησε νὰ συγκληθῆ σύνοδος, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπετάθη πρὸς τὸν πάπαν Ρώμης Ἀδριανὸν τὸν Β'. Τῆς συνόδου προήδρυσαν οἱ παπικοὶ ἀντιπρόσωποι, συνεκλήθη δὲ ἐν Κων)λει, καὶ δὴ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ Ἰγνάτιος, μετὰ δώδεκα ὀπαδῶν του, μετέσχεν αὐτῆς, ἀπὸ συνεδρίας δὲ εἰς συνεδρίαν ἠΐξανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς συνόδου, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν παρέστησαν ἐν ὄλῳ 102 ἐπίσκοποι.

Οἱ τὸν πάπαν ἀντιπροσωπεύοντες εἰς τὴν σύνοδον ταύτην παρουσίασαν παπικὸν *λίβελλον*, τὸν ὁποῖον ὄφειλον νὰ δεχθῶσιν εἰδικώτερον οἱ μετανοοῦντες ὀπαδοὶ τοῦ Φωτίου, γενικώτερον δὲ ὀλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ὁ λίβελλος περιεῖχεν ἀποδοχὴν ἐν γένει τῶν ἀποφάσεων τοῦ πάπα, ὡς ἔχοντος τὸ πρωτεῖον, ἰδιαίτερος δὲ ἀποδοχὴν τῆς καταδίκης τοῦ Φωτίου. Περιεῖχεν ἀκόμη ἀποκήρυξιν τῆς καταδίκης τοῦ πατριάρχου Κων)ως Ἰγνατίου καὶ τοῦ πάπα Ρώμης Νικολάου.

Ὁ λίβελλος οὗτος τοῦ πάπα ἐπροξένησεν ἐκπληξιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον τὸν Μακεδόνα, ὅστις παρέστη αὐτοπροσώπως εἰς μερικὰς μόνον συνεδρίας τῆς συνόδου, καθὼς καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον. Ὁ λίβελλος ὁ παπικὸς εἰσῆχθη ἐν τῇ συνόδῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς ὑπογραφὴν. Κατὰ τὴν πρώτην δὲ συνεδρίαν ὑπεγράφη οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῶν δώδεκα ὀπαδῶν αὐτοῦ. Αὐξανομένων δὲ τῶν μελῶν τῆς συνόδου ἠδῆξαντο καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ παπικοῦ λιβέλλου, ἀλλὰ ἐν ταύτῳ συνηξάνετο καὶ ἡ «*δυσφορία*» τῶν ὑπογραφόντων, ἐκ τῶν ὁποίων μερικοὶ διεμαρτυρήθησαν εἰς τὸν πατριάρχην καὶ τὸν αὐτοκράτορα, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἐκκλησία Κων)ως ὑπετάσσετο εἰς τὸν πάπαν. Δὲν παρετηρήθησαν ὁμως ὀξυτέρως ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, λόγῳ τῶν δυναστικῶν συμφερόντων τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις δι' ἀνθρώπων του ἀφήρεσε τὰ ὑπογραφήντα ὡς ἄνω ἔγγραφα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν παπικῶν.

Ὁ Φώτιος ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν σύνοδον ταύτην, παρ' ὅλον τὸ ὅτι οἱ παπικοὶ ἀντιπρόσωποι δὲν ἤθελον, καὶ ἠρνήθη μετὰ τῶν ὀπαδῶν του νὰ δεχθῆ ὡς κριτὰς τοὺς ἀντιπρόσωπους τοῦ πάπα. Ἡ σύνοδος αὕτη ἔκαυσε τὰ πρακτικὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Φωτίου συγκληθεισῶν δύο συνόδων, τῆς πρωτοδευτέρας τοῦ 861 καὶ τῆς τοῦ 867, ἧτις κατεδίκασε τὸν πάπαν Ρώμης Νικόλαον. Ὁ Νικήτας Δαυὶδ Παφλαγῶν ἀναφέρει ὅτι, ἤκουσεν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὑπογράφοντες τὰ πρακτικὰ ἔβαπτον τὸν δι' οὗ ὑπέγραφον κάλαμον ἐν τῷ αἵματι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἥτοι ἐντὸς τοῦ ποτηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας. Ἡ πληροφορία ὁμως αὕτη δὲν εἶναι ἀληθής. Τὰ πρακτικὰ τῆς παποφίλου ταύτης συνόδου, ὀγδόης οἰκουμενικῆς ὑπὸ τῶν παπικῶν θεωρουμένης, δὲν σώζονται, διότι ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ κατεστράφησαν, τὰ

δὲ ὑπὸ τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων παραληφθέντα ἐκλάπησαν κατὰ τὸν πλοῦν, ὑπὸ Σλαύων πειρατῶν τῆς Ἰαδριατικῆς θαλάσσης¹.

Τῆς παποφίλου, λοιπόν, ταύτης συνόδου μετέσχε καὶ ὁ Εὐρύπου Θεόδωρος ὁ Α΄, καθὼς καὶ ὁ γείτων αὐτῷ ἐπίσκοπος Θηβῶν Μαρκιανός, καὶ ὑπέγραψε τὸν ἀνωτέρω παπικὸν λίβελλον περιέχοντα τὸ παπικὸν πρωτεῖον καὶ τὴν καταδίκην τοῦ Μ. Φωτίου.

Τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ τῆς συνόδου τοῦ 869 κατεστράφησαν καὶ ἐκλάπησαν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη. Σῴζεται ὅμως λατινικὴ μετάφρασις αὐτῶν, γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Βιβλιοθηκαρίου². Εἰς τὰ λατινιστὶ σωζόμενα ταῦτα πρακτικὰ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοδώρου Εὐρύπου, κατὰ τὴν ἐνάτην τῆς συνόδου Πράξιν, οὕτω πως, ἐν μεταφράσει: «Θεοδώρῳ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Εὐρύπου»³. Μνημονεύεται ἐπίσης καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ Πράξει: «Θεοδώρῳ θεοφιλεῖ ἐπισκόπῳ Εὐρύπου»⁴, καθὼς καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ὑπογραψάντων τὰ ἀποφασισθέντα, διὰ τῶν ἐξῆς φράσεων, ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ λατινικοῦ: «Θεόδωρος ἕλεφ Θεοῦ ἐπίσκοπος Εὐρύπου⁵ ἅπαντα ὅσα ἐν τῇ ἀγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ (καθολικῇ) συνόδῳ ἐθεσπίσθησαν καὶ καθωρίσθησαν ἀμένως (libenter) ἀποδεχόμενος ὑπέγραψα οἰκεία χειρὶ»⁶.

Τὸν Θεόδωρον Εὐρύπου, τὸν μετασχόντα τῆς συνόδου τοῦ 869, τὸν ἀναφέρει ὁ Μ. Le Quien εἰς τὸ ἔργον του *Oriens Christianus*⁷, ἀριθμῶν αὐτὸν πρῶτον Θεόδωρον. Τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδώρου δὲν εἶναι γνωστόν. Πάντως οὗτος ἢ ἀπεβίωσεν ἢ παρητήθη ἐντὸς τῆς δεκαετίας, ἀπὸ τοῦ ἔτους 869 μέχρι τοῦ 879, καθ' ὃ ἔτος, εἰς τὴν ἐν Κων)πόλει συγκληθεῖσαν σύνοδον, ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδό- νος, ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μεγάλου Φωτίου, παρέστη ὁ Εὐρύπου Θεοφύλακτος, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ διάδοχος τοῦ Θεοδώρου τοῦ Α΄. Εἰς τὴν σύνοδον αὐτὴν, εἰς ἣν μετέσχον 383 ἐπίσκοποι, ἐλήφθησαν ἀποφάσεις διὰ τῶν ὁποίων ἀπεκηρύσσεται ἡ ἀνω-

1. Ἄρχιμ. Βασιλείου Στεφανίδου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθήναι 1948, σελ. 321—331.

2. Ἄρχιμ. Βασιλείου Στεφανίδου Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 331.

3. *Mansi Sacrum conciliorum nova et amplissima collectio*, τόμος 16 στήλη 144.

4. *Mansi* ἐνθα ἀνωτέρω τόμ. 16, στήλη 159.

5. Ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *Mansi* κατὰ λάθος ἀναφέρεται *Ruripi*. Ἐν τῷ περιθωρίῳ ὅμως διορθοῦται εἰς *Euripri*. Σημειωτέον ὅτι ἀπαντᾶται ἐνιαχοῦ καὶ ἡ γραφὴ *Εὐριππος*.

6. *Mansi* ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. 16, στήλη 193.

7. Τόμος 2ος, στήλη 214.—Ὁ Βασίλειος Μυστακίδης δὲν ἀναφέρει τοὺς δύο Θεοδώρους Εὐρύπου, ἐν τῷ ἑλλειπεί Ἐπισκοπικῷ Καταλόγῳ Εὐρύπου. Βλέπε Ἐπιτηρὶς Ἐταιρίας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. 1Β' (1936) σελ. 171—173.

τέρω πατριάρχῳ σύνοδος τοῦ 869, ἀνεγνωρίζετο ὁ Φώτιος νόμιμος πατριάρχης Κων/ως, καὶ κατετάσσετο ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος μεταξύ τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων¹. Εἰς τὰ «Πρακτικὰ τῆς ἁγίας Συνόδου, συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Φωτίου τοῦ ἁγιοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐπὶ ἐνώσει τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας» ἐν ἔτει 879 ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ «Θεοφυλάκτου Εὐρίπου» ὡς «συγκαθεσθέντος ἐπισκόπου»².

Ὁ Κων. Μ. Κωνσταντόπουλος, εἰς τὴν «συλλογὴν βυζαντινῶν μολυβδοβούλλων»³ περιλαμβάνει, σὺν τοῖς ἄλλοις, μολυβδόβουλλον καλῆς διατηρήσεως, ἔχον ἔμπροσθεν μὲν προτομὴν τῆς Θεοτόκου, πέριξ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἡ φράσις (διὰ κεφαλαίων γραμμάτων) «† Θεο . . . βοήθει» (=Θεοτόκε . . .), ὀπίσθεν δὲ ἡ «† Θεοδ—όρο ἐπισκόπο Χαλκ' . . .» (=Θεοδώρῳ ἐπισκόπῳ Χαλκ[ίδος] ;). Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο τὸ τοποθετεῖται μεταξύ τῆς Γ' καὶ ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος.

Ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον τὸ μολυβδόβουλλον ἀνήκῃ εἰς Θεόδωρον Χαλκίδος (Εὐρίπου), καὶ ἐὰν δὲν δεσμευόμεθα ἀπολύτως ἐκ τῶν ἀνωτέρω χρονικῶν ὀρίων (Γ' καὶ ΙΑ' ἑκατοντ.), θεωρουμένων ὡς περιόδου καθ' ἣν, κατὰ τὸν Μ. Κωνσταντόπουλον, κατεσκευάσθη ἡ εἰρημένη σφραγίς, ὑπὸ τὸν Θεόδωρον αὐτῆς δέον νὰ ἐννοήσωμεν μᾶλλον τὸν Θεόδωρον τὸν Α', διότι ὁ Εὐρίπου (Χαλκίδος) Θεόδωρος ὁ Β' ἔζησε τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα. Ἄλλωστε ἡ κατὰ τεκμήριον χρονολόγησις τοῦ μολυβδοβούλλου τούτου εἰς τὴν Ιην ἑκατονταετηρίδα, κατ' ἀρχὴν, ἀπέχει μόλις ἡμισυ αἰῶνος ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς τοῦ Εὐρίπου Θεοδώρου τοῦ Α'. Ἐκτὸς πάλιν ἐάν, ἐν τῷ μεταξύ τῶν δύο τούτων Θεοδώρων χρονικῷ διαστήματι, ἔζησαν καὶ ἕτεροι Θεόδωροι, καὶ δὴ συγκεκριμένως μεταξύ τῆς Γ' καὶ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Εὐρίπου Θεόδωρον τὸν Α'.

B'

Ἐκεῖνο, ἐν συνεχείᾳ, ὅπερ ἀναμφιβόλως μετὰ σπουδῆς ἔκαμεν ὁ Εὐρίπου Θεόδωρος ὁ Α', τὸ νὰ ὑπογράψῃ δηλαδὴ λίβελλον παπικόν, ἐν τῇ ψευδοοδόῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ὁ Εὐρίπου Θεόδωρος ὁ Β', μετὰ παρέλευσιν τριακοσίων τριάκοντα ἐπτὰ ἐτῶν (869—1206) ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ

1. Ἀρχιμ. Βασιλείου Στεφανίδου ἐνθ' ἀνωτ., σελίς 332—335.

2. Mansi ἐνθ' ἀνωτ., τόμος 17ος — 18ος, στήλη 373. — M. Le Quien, Oriens Christianus, τόμ. 2, στήλ. 214.—Καὶ ὁ Εὐρίπου Θεοφύλακτος δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Βασιλ. Μυστακίδου.

3. Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου Βυζαντινὰ Μολυβδόβουλλα, ἐν Διεθνῇ ἐφημερίδι τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας, τόμος 9 (1906) σελίς 67.

ειρημένου λιβέλλου, ἔπραξε κατ' ἄλλον τρόπον, ὑποσχεθεὶς δηλονότι ὑποταγὴν τῇ παπικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ὡς ἐκ τῆς Ἱστορίας τυγχάνει γνωστόν, ἐν ἔτει 1204 οἱ σταυροφόροι, θηρεύοντες σκοποὺς κατακτητικούς—θηρησκευτικούς, ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1205 ἡ Εὐβοία κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φλαμανδοῦ Ἰακώβου δ' Avenses¹.

Λόγῳ δὲ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, διὰ τῆς τετάρτης σταυροφορίας, καὶ τῆς ἰδρύσεως λατινικῆς αὐτοκρατορίας ἐν Κωνίλει, ὁ πάπας Ρώμης παρουσιάσθη ὡς κύριος τῆς Ἀνατολῆς, καὶ οἱ πιστοὶ τοῦ πάπα ὀπαδοί, οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς Ἀνατολῆς, ἠνάγκαζον, ὡς γνωστόν, τοὺς ὀρθοδόξους κληρικούς αὐτῆς νὰ δώσουν ὄρκον πίστεως εἰς τὸν πάπαν. Ἄλλ' ὡς ἦτο ἐπόμενον καὶ φυσικόν, οἱ περισσότεροι τῶν ἡμετέρων κληρικῶν, ἤρουντο νὰ δώσωσι τὸν ἀνωτέρω ὄρκον. Οἱ ἀρνούμενοι ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ πάπα καὶ κατέφευγον εἰς διάφορα μέρη, καὶ δὴ εἰς τὰ ἑλληνικὰ κρατίδια ἅτινα ἐσχηματίσθησαν ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Μερικοὶ ἐκ τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν ἔδωσαν ὄρκον πίστεως. Ἔτεροι ἐζήτησαν μίαν μέσην ὁδόν, ἐν προκειμένῳ, καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς σκέψεως ταύτης ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας νὰ προβῇ εἰς παραχωρήσεις τινάς, καὶ συγκεκριμένως, ἐπέτρεψε διὰ τῆς ἐν Λατερανῶ συνόδου (1215), νὰ διατηρῶσιν οἱ ἡμέτεροι κληρικοὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῶν ἔθιμα, ἀναγνωρίζοντες ὁμως τὸν πάπαν ὡς ἔχοντα τὸ πρωτεῖον².

Κατὰ τὰς χαλεπάς, διὰ τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, ἐκείνας ἡμέρας ἐπίσκοπος Εὐρίπου, ὑπαγόμενος ὑπὸ τὸν τότε μητροπολίτην Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτον ἦτο ὁ Θεόδωρος ὁ Β'³. Εἶναι ἄγνωστον πόθεν κατήγετο ὁ Θεόδωρος οὗτος καὶ πότε ἀκριβῶς ἐγένετο ἐπίσκοπος Εὐρίπου⁴.

Ὁ Θεόδωρος εὐρεθεὶς ἐντὸς τῆς πνιγρᾶς καὶ βιαίας ἀτμοσφαιρας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν οἱ πολιτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες τοῦ πάπα, δι' ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὴ καὶ διὰ τὴν νῆσον Εὐβοίαν,

1. Οὐίλλιαμ Μίλλερ, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (1204—1566) μεταφρ. Σπ. Λίμπου, τόμ. Α' σελ. 56—57, καὶ σελ. 69. Π. Β. Χατζηπάνου, Ἡ Εὐβοία κατὰ τὴν Φραγκοκρατίαν, ἐν Ἀρχαῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1936, σελ. 22. Ἡ Εὐβοία διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς Φράγκους μέχρι τοῦ 1470, ἦτοι 265 συναπτά ἔτη. Ἐν ἔτει 1470 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων βαφεῖσα κυριολεκτικῶς εἰς τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς, οὗς ἐσφαγίασαν οἱ Τούρκοι. Π. Β. Χατζηπάνου, ἔν. ἀν. σελ. 33—36. Τρύφωνος Εὐαγγελίδου Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Ἀθῆναι 1894, σελ. 284—286.

2. Ἀρχιμ. Βασ. Στεφανίδου ἐν. ἀν. σελ. 462, 351—352.

3. Ὁ Εὐρίπου Θεόδωρος οὗτος, ἐν σχέσει πρὸς τὸν τῆς Θ' ἑκατον. ὁμώνυμόν του ἀριθμεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ M. Le Quien ὡς Θεόδωρος ὁ Β' (M. Le Quien ἐνθ' ἀν. τόμ. Β' στήλη 215).

4. Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῶν τῆς 1β' ἑκατον, ἐπίσκοπος Εὐρίπου ἦτο ὁ Βαλσάμ.

ἀναμφιβόλως ἠναγκάσθη, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων κατακτῆσεως τῆς Εὐβοίας (1206) νὰ «ὑποσχεθῆ ἔν χειρὶ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐξάρχου τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας πρεσβυτέρου καρδινάλεως Βενεδίκτου τὴν κανονικὴν ὑποταγὴν τῇ ἀγιωτάτῃ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐφ' ᾧ ἐπεκυρώθη παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκείᾳ Ἐπισκοπῇ» Εὐρίπου¹.

Ὁ Εὐρίπου Θεόδωρος ἔδωκε τὴν ἀνωτέρω ὑπόσχεσιν εἰς τὸν πρεσβύτερον καρδινάλιον Βενεδίκτον, διότι οὗτος, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1205, ἀνέλαβε, παρὰ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας, τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἀποστολικὸς τῆς ἑδρας Ρώμης ἐξάρχος².

Ὁ τότε πάπας Ρώμης Ἰννοκέντιος ὁ Γ', διὰ τοῦ λατίνου πατριάρχου Κων/ως Θωμᾶ, ὥρισεν ὅπως μὴ ζητῆται ἐκ μέρους τοῦ ὀρθοδόξου τῆς Ἀνατολῆς κλήρου ἄρνησις τῆς δογματικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, ἀλλὰ «μόνον ὁμολογῆσαι τὸν πάπαν πρῶτον ἀρχιερέα καὶ τούτου μνημονεύειν ἐν τῇ λειτουργίᾳ³». Αὐτὴ ἦτο ὑπόσχεσις ὑπακοῆς εἰς τὸν πάπαν, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ δώσῃ ὁ ὀρθόδοξος κληρικός, ἔπρεπε νὰ ἐμβάλῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐντὸς τῶν χειρῶν τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου⁴.

Ὁ λατίνος πατριάρχης Θωμᾶς ἀνέφερεν εἰς τὸν πάπαν, ὅτι ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐδέχοντο μὲν, διὰ τῆς διὰ χειραφίας συμβολικῆς πράξεως, νὰ ὁμολογήσουν πίστιν εἰς αὐτὸν (τὸν πάπαν) καὶ ὑπακοὴν (χειροδοσίαν), ἀλλὰ δὲν ἤθελον, μετὰ ταῦτα, νὰ ἐπισφραγίσουν ταύτην διὰ τοῦ ἀγίου μύρου, κατὰ τὴν λατινικὴν συνήθειαν. Καὶ ὁ πάπας, τὸν Μάρτιον τοῦ 1208 ἀπήντησεν εἰς ταῦτα ὅτι, «εἰ μὲν τυγχάνωσι κεχειροτονημένοι κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ προσέρχονται εἰς ὑπακοὴν, ἀποποιοῦνται ὁμως τὸ χρίσμα, ἕσσεις τὰ περὶ τούτου εὐπροσώπως, παραβλέπων αὐτοῖς»⁵.

Τὸ ζήτημα ὁμως τῆς ὑποσχέσεως ὑπακοῆς τοῦ Εὐρίπου Θεοδώρου, ἀνήκοντος πλέον εἰς τὸν γαλλικῆς καταγωγῆς⁶ λατίνον ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Βεράρδον, ἔσχε περαιτέρω θλιβερὰν συνέχειαν.

Ὁ Θεόδωρος ἔδωκε τύποις μᾶλλον καὶ ἐπιφανειακῶς τὴν χειροδοσίαν

1. *Τάσσαν Δημ. Νερούτσου Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι, ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τόμος 4, Ἀθῆναι 1892 σελ. 79. Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου [Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν] Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1920, σελ. 9. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1928' σελ. 39. Π. Β. Χατζηπάνου ἐν. ἀν. σελ. 23.*

2. *Τάσσαν Δημ. Νερούτσου, ἐνθα ἀνωτέρω, σελίς 60—61.*

3. » » ἐν. ἀν. σελ. 62.

4. Ἐνθα ἀνωτέρω, σελίς 62—63. Πρβλ. *Ἀρχιμ. Βασιλείου Στεφανίδου, ἐν. ἀν. σελίς 442.*

5. *Τάσσαν Α. Νερούτσου, ἐν. ἀν. σελ. 63.*

6. *Χρυσοστόμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν σελ. 40.*

(ὑπόσχεσιν ὑποταγῆς εἰς τὸν πάπαν) «ἐξαγοραζόμενος» τὸν λίαν χαλεπὸν «καιρόν»¹. Ὡς ἦτο ὅμως ἐπόμενον, οἱ παπικοί, ἐπεδίωκον τὴν τελείαν καὶ τυφλὴν ὑποταγὴν τῶν ὑποσχομένων αὐτοῖς ἐκκλησιαστικὴν ἀφοσίωσιν. Ὁ Ἄθηνῶν Βεράρδος, λοιπόν, ἐν ἔτει 1208, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ρώμης, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, ἀνεκίνησεν εἰς βάρους τοῦ Θεοδώρου τὸ ἐξῆς ζήτημα. Ἐθεώρησεν ὡς μὴ ἐπαρκῆ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν ὁ Θεόδωρος ἔδωκε, διὰ χειραψίας μόνον, εἰς τὸν καρδιναλίον Βενέδικτον, διότι, κατ' αὐτόν, τὴν ἀνωτέρω ὑπόσχεσιν ἔπρεπε νὰ ἐπισφραγίσῃ διὰ παραδοχῆς τοῦ χρίσματος «κατὰ τὴν διατύπωσιν» τῆς παπικῆς ἐκκλησίας. Περαιτέρω δὲ προχωρήσας, ἀπέβαλε τὸν Θεόδωρον ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Εὐρύπου, καὶ ἔθεσεν αὐτὸν εἰς ἀργίαν, αὐθαιρέτῳ γνώμῃ, διότι δὲν εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ ἐντολὴν ἢ γνώμην τοῦ πάπα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ, προεχείρισεν ἄλλον, λατῖνον, ἐπίσκοπον Εὐρύπου. Ὁ ὑπὸ τοῦ Βεράρδου διωγμὸς οὗτος τοῦ Θεοδώρου φαίνεται ὅτι αἰτίαν εἶχε γνῶσιν τοῦ Βεράρδου περὶ τῆς ὑφισταμένης φιλίας μεταξὺ τοῦ Θεοδώρου καὶ τοῦ, ὑπὸ τῶν λατίνων διωχθέντος, ὀρθοδόξου μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ τοῦ Ἀκομινάτου, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ λόγος εὐθύς κατωτέρω.

Ὅταν ἐ πληροφορήθη τὴν πράξιν ταύτην τοῦ Βεράρδου ὁ πάπας Ἴννοκέντιος ὁ Γ' ἠγανάκτησε, διότι αὕτη ἀντέκειτο εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὅπως οἱ ἐκ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων μὴ δεχόμενοι τὸ χρίσμα ἀφίνωνται «εὐπροσώπως». Διὰ τοῦτο, κατὰ τὸν μῆνα Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους 1208 ἔστειλεν «ἀποστολικά γράμματα» εἰς δύο ἑλληνας ἱεράρχας, ἦτοι τὸν ἀρχιεπίσκοπον Νέων Πατρῶν (Ἑπάτης)² καὶ τὸν ἐπίσκοπον Δαυλίας, οἵτινες ὑπέκριντο τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἠγουμένον τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ³, ἀνηκούσης τῇ ἱερᾷ ἐπισκοπῇ Εὐρύπου, διὰ

1. Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, Τὰ σωζόμενα, ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου, Ἀθῆναι 1880, τόμ. Β' σελ. 309, ἐν ἐπιστολῇ «Τῷ Εὐρύπου κῦρ Θεοδώρῳ».

2. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νέων Πατρῶν ἐν ἔτει 1206, ὡς καὶ ὁ Εὐρύπου Θεόδωρος, ὡμολόγησε πίστιν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὕτω παρέμεινε εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως παντοιοτρόπως ἠνοχλεῖτο καὶ ἐπιέζετο ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἐπικρατούντων λατίνων δυναστῶν καὶ κληρικῶν, ἀπέστη ἐκ τῆς ἡν ὡμολόγησε, πίστεως εἰς τὸν πάπαν, ἐν ἔτει 1209, ὁ δὲ πάπας ἐν ἔτει 1211, διέταξε νὰ καθαιρεθῇ οὗτος ἐπίσκοπος (ὡς ἀποστάτης!) ἀπὸ παντὸς ἱερατικοῦ ἀξιώματος. Βλ. Τάσσοι Δ. Νερούτσου ἐν. ἀν. σελ. 80—81.

3. Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἱερὰ Μονὴ αὕτη ἐτιμᾶτο μᾶλλον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Νέου ἢ Σταυριώτου. (Βλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Μοναχικοῦ βίου ἐν Ἑλλάδι. Α'. Ὁ ὅσιος Λουκᾶς ὁ «Νέος» [896—953], Ἀθῆναι 1935, σελ. 5 κ. ἐ.). Ὁ Νικόλαος Καλογερόπουλος ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τῆς 10 Νοεμβρίου τοῦ 1932, ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Μέσης Εὐβοίας, ἰδιαίτατα δὲ διὰ τὰ τοιαῦτα τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀλιβερίου. Ἐπραγματοεῖθη περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, ἠρειπωμένου (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1932), ὡς ἄμως ἐκ τῶν λειψάνων του καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως πιστοποιεῖται, καλλίστου, Ὁ

τῶν ὁσίων γραμμάτων αὐτοῦ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ὅπως, «ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ σεβασμιώτατος ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸς ἐπίσκοπος Εὐρύπου Θεόδωρος ἤθελεν ἀνανεώσῃ κανονικῶς τῷ τε πάπῃ καὶ τῷ οἰκείῳ ἀρχιεπισκόπῳ τὴν ὀφειλομένην ὑποταγὴν, ἐγκαταστήσωσιν αὐτὸν καὶ πάλιν ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ αὐτοῦ θρόνῳ ἐν δικαιοσύνῃ, μηδὲ νὰ ἀφήσωσιν αὐτὸν ἐνοχλούμενον καὶ ἐπηρεαζόμενον ἀναξίως, τοὺς δὲ ἐναντιουμένους νὰ παραινέσωσιν ὅπως παύσωσιν ἄδικα λέγοντες, ἐπὶ ποινῇ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτιμίου»¹.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι, ὁ λατίνος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Βεράρδος ἐδίωξε τὸν ἡμέτερον Εὐρύπου Θεόδωρον ἐξ αἰτίας, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τῆς ὑφισταμένης φιλίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐκ τοῦ θρόνου του, ὑπὸ τῶν λατίνων, διωχθέντος ὀρθοδόξου μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ τοῦ Ἀκομινάτου, ἀσφαλῶς δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Θεόδωρος ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὸ χρίσμα τῶν λατίνων, ὅπερ θὰ ἦτο δι' αὐτοὺς μὲν, δεῖγμα πλήρους καὶ βαθείας ὑποταγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν πάπαν, διὰ δὲ τὸν Θεόδωρον προκεχωρημένη βαθμὶς εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἤθελε νὰ ὀλισθήσῃ. Ὁ Θεόδωρος, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁμολογήσας πίστιν εἰς τὸν πάπαν ἐπιφανειακῆν, ὑπεβλήθη εἰς μίαν προσωπικὴν φύσιν, χάριν διαφυλάξεως τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἀπὸ τελείαν ἐκλατίνισιν ἢ ἐκκλησιαστικῆν εἰς τὸν πάπαν ὑποταγὴν. Δύναται τις νὰ εἶπῃ ὅτι μετῆλθε τρόπον πολιτικόν, «ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρόν». Ἐὰν δὲ δὲν εἶχε οὕτω τὸ πρᾶγμα, δὲν ἦτο ποτὲ δυνατόν ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μιχαὴλ ὁ Ἀκομινάτος νὰ εἶχε σχέσεις μετ' αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ ὁποῖος εἶναι τὸ «σέμνωμα καὶ μεγάλη δόξα» τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ ὁποῖος δι' εὐστόχων ποιικίλων φράσεων ὁμιλεῖ περὶ τῶν κακουργιῶν τῶν λατίνων ἐν Ἑλλάδι².

Ν. Καλογερόπουλος ἀπέδειξεν α) ὅτι ὁ Ναὸς ἐκτίσθη ἐπὶ χώρου, ἐνθα ὑπῆρχεν ἐθνικὸν Ἀσκληπιεῖον καὶ βραδύτερον ναὸς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, β) ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, καὶ μάλιστα περὶ τὴν Φιλάγραν, παρέμεινε ὁ ὄσιος Λουκάς, γ) ὅτι ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, κατὰ τὸ 1014 ἔκτισε τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁσίου τιμηθέντα ναόν, ὅστις βραδύτερον, τῷ 1067, μετεβλήθη εἰς Μονήν, καὶ δ) ὅτι ὁ αὐτὸς Βασίλειος ἰδρυσεν καὶ τὴν περιπτυστον ἐν Φωκίδι Μονήν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁσίου. Ὅτι δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, καὶ διὰ τῶν ἰδίων τεχνιτῶν ἐκτίσθησαν τὰ δύο ἰδρύματα, φανερῶναι—πάντοτε κατὰ τὸν Ν. Καλογερόπουλον—ἡ ὁμοίότης τῶν σχεδίων τῶν διαφόρων γλυπτῶν. Βλ. *Ἐπιτηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, τόμος Θ' (1932) σελίς 473.

1. *Τάσσαν Δ. Νερούτσου* ἐν. ἀν. σελ. 79—80.—Πρβλ. *Ἀρχαῖον Εὐβοικῶν Μελετῶν*, τόμ. Α' (1936) σελ. 23.—*Κωνσταντίνου Γουναροπούλου*, Ἱστορία τῆς Νήσου Εὐβοίας, Θεσσαλονίκη, 1930, σελ. 176.—*Μίλλερ—Λάμπρου*, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, τόμ. Α'. σελ. 106.—*M. Le Quien*, *Oriens Christianus*, τόμ. Β'. στήλη 215, καὶ τόμ. Γ'. στήλη 846—847.—Ὁ Μ. Le Quien τὸν Εὐρύπου Θεόδωρον τὸν Β' τὸν θέτει πρῶτον μεταξὺ τῶν λατίνων ἐπισκόπων Εὐρύπου.

2. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, σελ. 36—40. Ἐς σημειωθῆ ἐνταῦθα ὅτι, καὶ ὁ *Καρύστου Δημήτριος* (ἴδι Θεό-

Ὁ Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος ἐκβλήθεις βιαίως, ὑπὸ τῶν λατίνων, ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ ὡς μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἔφθασε μέχρι Θεσσαλονίκης, ἵνα ζητήσῃ ἐπανόρθωσιν τῶν παθημάτων τοῦ ἐκ μέρους τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου καρδινάλιου Βενεδίκτου, ἀλλὰ δὲν ἔτυχε τοῦ ποθουμένου, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Εὐβοίαν, ἵνα διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπισκεφθῇ τὰς εἰς αὐτὸν ὑποκειμένας ἐπισκοπὰς Εὐρίπου καὶ Καρύστου, καὶ τὰ ἐν Εὐβοίᾳ ὑπάρχοντα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ ὁμοῦ παρετήρησεν πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς μεταβολὰς καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν, μὴ καταληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν λατίνων, ἐπισκοπὴν τῆς νήσου Κέω, ὑπαγομένην εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν, ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐν ἔτει 1220¹.

«Ἀπὸ τῆς νήσου τῆς Κέω», λοιπόν, ὁ Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος, μεταξὺ τῶν ἐκεῖ γραφεισῶν ἐπιστολῶν του, ἔγγραψε καὶ τρεῖς τοιαύτας πρὸς τὸν Θεόδωρον Εὐρίπου², ἐκ τῶν ὁποίων πληροφοροῦμεθα πᾶν ὅ,τι περαιτέρω ἔχομεν λεπτομερειακῶς γνωστὸν περὶ αὐτοῦ. Εἰς τὰς ἐν λόγῳ τρεῖς ἐπιστολάς ὁ ὑπερόριος σοφὸς μητροπολίτης, ἐκφράζεται φιλαδέλφως καὶ συμπαθῶς περὶ τοῦ Θεοδώρου.

Εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ ὁ Μιχαὴλ ἀπαντᾷ εἰς προηγηθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Θεοδώρου, μὴ διασωθεῖσαν, ἀλλὰ πάντως ἀναφερομένην, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀθηνῶν, εἰς τὴν δεινὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε, λόγῳ τῆς κατακτήσεως τῆς Χαλκίδος, καὶ γενικώτερον τῆς Εὐβοίας, ὑπὸ τῶν λατίνων, καὶ εἰς τὴν μακροθυμίαν αὐτοῦ καὶ καρτερίαν μεθ' ἧς ὑπέφερε τὴν ἐπισυμβᾶσαν δοκιμασίαν. «Τὸ γράμμα τὸ σὸν—

δωρος) ὡμολόγησε πίστιν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ πάπα, πλὴν δέον νὰ κριθῇ καὶ αὐτός, καθάπερ καὶ ὁ Εὐρίπου Θεόδωρος. Καὶ πρὸς τὸν Καρύστου Δημήτριον τὸν Βαρδάνην ἔγραψεν ἐπιστολὴν ὁ Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος, ἐκ τῆς ὁποίας πληροφοροῦμεθα ὅτι, ὁ Δημήτριος εἶχεν ἀποστείλῃ ἐπιστολάς εἰς τὸν Μιχαὴλ, μὴ σωζομένας, καὶ ὅτι, διὰ τὴν ἐν νυκτὶ μελέτην, ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτόν, ὡς δῶρον, κηρόν ἐξ Εὐβοίας, διὸ καὶ τὸν εὐχαριστεῖ ἐκ τῆς Κέω, καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ἐκφράζεται φιλαδέλφως φράσεων: «Εἰ καὶ μὴ συχνότερον ἐπιστέλλεις ἡμῖν δι' ἃ δεδήλωκας τοῦ σοῦ λόγου ἀναγὰ... ἀλλὰ οὖν καὶ ἄνευ τῆς διὰ γραμματικῶν υπομνήσεως πάπα σοφῶς ἐπεδείξω ὅτιαν περὶ ἡμᾶς ἐν σεαυτῷ θάλπεις ἀεὶ τὴν κατὰ Χριστὸν διάθεσιν καὶ ὅπως τῇ βίβλῳ τῆς μνημοσύνης τὴν ἡμετέραν μνεῖαν εἰς ἀνεπίληστον ἐνεκόλαψας... Γράμματα δὲ δεχόμενοι ποτε παραμυθησόμεθα, οὐ δεχόμενοι δὲ συγγνωσόμεθα διὰ [τὸ] τῶν κυκλούντων πειρασμῶν ἄσχολον.» Βλ. Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτου, Τὰ σωζόμενα, ὑπὸ Σπ. Λάμπρου, Ἀθῆναι 1880, τόμ. Β', σελ. 205.—Χρυσστόμου Παπαδοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, σ. 39.

1. Τάσσου Δ. Νερούτσου, ἐν. ἀν. σελ. 71—77.

2. Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτου τοῦ Χωνιάτου, Τὰ σωζόμενα, ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου, Τόμ. Β', Ἀθῆναι 1880, σελ. 198 (Α' ἐπιστολή). Σελ. 295—296 (Β' ἐπιστολή). Σελ. 308—309 (Γ' ἐπιστολή).

γράφει—*ἱερώτατε ἀδελφέ*, ἤδυνέ τε ὁμοῦ καὶ λελύπηκε, τὸ μὲν ἀπαγγέλον ὅτι, Θεοῦ διδόντος τὸ δύνασθαι, *μακροθύμως τὸν ἐπικείμενον πειρασμὸν διαφέρετε*, τὸ δὲ ἀποδυρόμενον τὸν κίνδυνον τοῦ θαυμασίου Σταύρακος»¹. Ἄγνωστον εἶναι ὅμως ποῖος ἦτο ὁ Σταύραξ, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ ὁ ὁποῖος, ὢν «νομομαθέστατος ἀνὴρ, τῆς πολεμιοτάτης τῶν νόμων φορᾶς παραπήλαυσεν ἀδίκως», καὶ ἐλύπησε βαθύτατα ἢ ἐπικίνδυνος αὐτοῦ θέσις τοὺς δύο ἱεράρχας Ἀθηνῶν καὶ Ἐδρίπου. Ἡ πρώτη αὕτη ἐπιστολὴ κατακλείεται διὰ τῆς φράσεως «... ἐρωμένης διαφυλαττομένης τῆς σῆς ἱερότητος», δηλωτικῆς οὔσης τοῦ στενοῦ συνδέσμου, τοῦ ὑφισταμένου μεταξὺ τῶν δύο ἱεραρχῶν, τοῦ μὲν ἐν ἔξορῳ εὗρισκομένου, ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Κέφ, τοῦ δὲ παραμένουτος εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν πολλῇ δοκιμασίᾳ διερχομένου τὰς δυσκόλους καὶ πονηρὰς ἐκείνας ἡμέρας.

Εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν ἐγκωμιάζει τὸν Θεόδωρον, ἀποστείλαντα πρὸς αὐτὸν δῶρον, ἄγνωστον ποῖον, τὸ ὁποῖον διεσώθη ἐκ ναυαγίου «νοτίδος ἀπάσης ἀψαυστον...». «Μέγα—γράφει ὁ Ἀκομινᾶτος—τὸ φέρειν μεγαλοψύχως ὄντιναοῦν πειρασμὸν... μείζον πολλῶ καὶ ἄλλοις πειραζομένοις προσβοηθεῖν καθ' ὅσον οἶόν τε. Ὅποῖον ὁ παρὼν καὶ σὲ καιρὸς ἐγνώρισεν, *ἱερώτατε καὶ ἀγαπητὲ ἀδελφέ. Τὴν τε γὰρ ἐπικειμένην σοὶ καὶ τῷ κατὰ σὲ λάχει βαρβαρικῇ τυραννίδι μεγαλοψύχως ὑποφέρεις καὶ τοὺς πάλοι συνήθεις ἄλλοις ἀλλαγῶς πεφευγῶτας διὰ τὴν αὐτὴν ἐπήρειαν παραμυθεῖσθαι φιλοτιμῶς ἐσπούδακας*»². Λόγῳ δὲ τοῦ ὅτι ὁ Θεόδωρος ἐπέδειξε «τοιαύτην ἐλευθεριότητα καὶ εὐγνωμοσύνην... ἐν τοιῷδε καιρῷ»³ πρὸς αὐτὸν, λαμβάνει τὸ θάρρος νὰ τὸν παρακαλέσῃ περὶ ἑνὸς πολυτίμου χειρογράφου του, ὅπερ διηρηπάγη, μεταξὺ τῶν λοιπῶν βιβλίων του, ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἐπληροφορήθη ὅτι διεσώθη περιελθὼν εἰς χεῖρας τοῦ Θεοδώρου⁴.

1. Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτον, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 198.

2. Αὐτόθι, σελ. 295.

3. Αὐτόθι, σελίς 295.

4. Βλέπε, *Σπυρ. Λάμπρον* Περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτου ἐν *Σπυρ. Λάμπρον* Μικταὶ Σελίδες, Ἀθήναι 1905, σελ. 407—415. Ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὅτι, «ὁ Ἀκομινᾶτος προσεκτήσατο πολλὰ καὶ παντοῖα βιβλία ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένων κατ' ἀρχάς, ἅτινα κατήγαγεν εἰς Ἀθήνας μεταβὰς αὐτόσε. Καὶ κατὰ τὸν μακρὸν δὲ χρόνον τῆς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς προσεκτάτο πολλαχόθεν κώδικας, τοὺς μὲν ἀγοράζων, τοὺς δὲ λαμβάνων δωρεάν, ἐπ' ἴσης δὲ καὶ γράφων ἰδίᾳ χειρὶ. Βέβαιος δὲ εἶναι ὁ σκορπισμὸς τῶν βιβλίων κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἄλωσιν τῆς πόλεως [Ἀθηνῶν] τῷ 1205». Οἱ Φράγκοι διαρπάζοντες τοὺς κώδικας ἐπέβλουν αὐτούς, καὶ οὕτως ὁ Μιχαὴλ «ἐσπάνιζε βιβλίον ἐν Κέφ». Διὰ τοῦ Γεωργίου δὲ Βαρδάνη, υἱοῦ τοῦ ἐπισκόπου Καρύστου Δημητρίου, καὶ ἄλλων φίλων του, προσεπάθει νὰ ἀνακτήσῃ ἀπωλεσθέντα βιβλία (χειρογραφα) τῆς πολυτίμου βιβλιοθήκης του.

Γράφει, λοιπόν, πρὸς τὸν «ιερώτατον καὶ ἀγαπητὸν ἀδελφὸν» ταῦτα ¹: «Ἐπεὶ οὖν πυνθάνομαι περιελθεῖν καὶ τῇ σῆ ἱερότητι βιβλίον τοῦ μακαρίου Βουλγαρίας Ἐξηγητικὸν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου, ὅπερ μεταγράψας ἰδίαις χερσίν ἤλπιζον ἐν γήρᾳ παραμυθίαν ἔχειν, ἀξιῶ ἀποσταλῆναί μοι οὐχ ὡς ἐμὸν· πάλαι γὰρ ἀπεβαλόμην τοῦτο ἄκων καὶ ὑπὸ δεσποτεῖαν ἐτέρω μεταπέπτωκεν· ἀλλ' ὅσον ἤδη καὶ ἴδιον. Καὶ ἡμεῖς οὐκ ἀποβαλόντες τοῦτο, ἀλλὰ λαβόντες, εἰ μὲν βούλει ἀποχαρισθὲν τελείως, οἱ δ' οὖν καὶ αὐθις ἀντιγραφησόμενον ἤνικα ἂν ἐθελήσῃς, εὐχαριστήσομεν τῇ σῆ ἱερότητι» ².

Ἐκ τῆς τρίτης δὲ ἐπιστολῆς τοῦ Ἀθηνῶν Μιχαήλ, σταλείσης «τῷ Εὐρύπου κῦρ Θεοδώρῳ», πληροφοροῦμεθα ὅτι, ὁ τελευταῖος οὗτος δεινοπαθὼν ἱεράρχης ἐν ἔτει 1208, καὶ δὴ μετὰ τήν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, αὐθαίρετον ὑπὸ τῶν λατίνων ἀποβολὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς του, ἔγραψε διὰ βραχέων εἰς τὸν ἐξόριστον μητροπολίτην περὶ τοῦ «πειρασμοῦ» του, καὶ ἀπέστειλε τὴν ἐπιστολὴν διὰ τινος «παπα Βασιλείου», ὅστις «τὸν ἐν γράμματι διὰ βραχέων δεδηλωμένον πειρασμὸν πλατύτερον» ³ διηγήθη. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Ἀθηνῶν εἶναι παραμυθητικὴ ἐπὶ τῇ, ὑπὸ τῶν λατίνων, ἐξώσει τοῦ Θεοδώρου ἐκ τοῦ θρόνου τῆς ἐπισκοπῆς Εὐρύπου. Ἐθρηεῖ, ὁμολογουμένως, ὁ ἐξωσθεὶς καὶ αὐτοεξορισθεὶς Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ ἐξώσει τοῦ φίλου του ἐπισκόπου Εὐρύπου. «Οὐκ ἔμελλες—ἄρχεται—ιερώτατε, φύσει, μισανθρώπους θῆρας λεοντοκομῶν ἐς τέλος διατηρηθῆναι τῆς ἀπ' αὐτῶν λύμης ἀνέπαφος...». Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει ὅτι, «ἄκων καὶ πρὸς βίαν ἠγαγκάσθη» ὁ Θεόδωρος «ἐκμειλίσσεσθαι θηρία [δηλ. τοὺς λατίνους], ὧν τοὺς ὀδόντας, τὸ μωσαϊκὸν εἰπεῖν, ἐπαπέστειλεν ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἐμὰς παμπληθεῖς ἁμαρτίας», καὶ ὅτι, «μετὰ θεραπείαν τοσοῦτων ἐτῶν» ὁ Θεόδωρος εὗρε παρ' αὐτῶν «ἀντικρυς κυκλώπειον φιλοτησίας δεξιῶσιν» διδ—προσθῆται—«ἐλεῶ καὶ οἰκτιζομαι καὶ πιστευσὸν μοι...». Ἡ ὑπὸ τοῦ παπα Βασιλείου δὲ πλατυ-

1. Μιχαήλ Ἀκομινάτου Τὰ σωζόμενα κ. λ. π. σελ. 296.

2. Ὁ Σπυρ. Λάμπρος λέγει ὅτι, δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν τὸ χειρόγραφον αὐτὸ βιβλίον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας ἐρμηνείας τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου τὸ ἔλαβεν ὁ Μιχαήλ, περὶ τοῦ ὁποῦτο παρεκάλει τὸν Θεόδωρον εἰ δυνατόν νὰ χαρίσῃ αὐτὸ εἰς αὐτὸν ἢ νὰ τὸ στείλῃ πρὸς ἀντιγραφὴν, ἐπὶ τῷ ὄρφ ἐπιστροφῆς. Πάντως πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι θὰ ἐστάλη εἰς τὸν Μιχαήλ ὑπὸ τοῦ φίλου του Θεοδώρου. Βλέπε Σπυρ. Λάμπρου, Μικταὶ σελίδες, σελὶς 413.—Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν σελὶς 39.—Ὁ Ἰάσος Νερούτσος (ἐν. ἀν. σελ. 76, καὶ σημ. 1) λέγει ὅτι, ὁ Εὐρύπου Θεόδωρος δι' ἀσφαλοῦς χειρὸς ἔπεμψε εἰς τὸν Μιχαήλ Ἀκομινάτου τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον. Εἰκάζει δὲ ὅτι, ὁ κώδιξ αὐτός, ὁ περιπέτεται σχῶν, εἶναι ὁ ἀποκείμενος ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ ἱερᾶς βασιλικῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀναγραφὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σακκελίωνος, ὑπ' ἀριθμὸν ρις.

3. Μιχαήλ Ἀκομινάτου, Τὰ σωζόμενα κ. λ. π. τόμ. Β' σελὶς 308.

τέρα διήγησις περὶ τῶν παθημάτων τοῦ ἐπισκόπου, ἐγέμισε τὴν ψυχὴν του πικρίας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς του δακρύων. «Οἰμώξας» δὲ εἶπε: «Ποίαν ὁδὸν βαδιεῖται τις; Οὐ καταδουλοῦται καὶ ὡς ἀνδράποδον τὰ ἐπιτεταγμένα παρὰ τῶν τυραννούντων διυψηρεῖται, καὶ παρὰ χρῆμα ὡς δυσμενῆς ἀπελαύνεται ὑπερόριος· ἐξαγοράζεται τις τὸν καιρὸν καὶ τοῖς θηροῖ τὰ φίλα παρατίθεται βρώματα ἀμφοτέραις, ὃ φασιν, ἐπαντλῶν χερσὶ καὶ οὐδ' οὕτως ἀπομειλίσσειται εἰς τέλος τὴν θηριώδη γενεάν καὶ μισάνθρωπον»¹. Θεωρεῖ δὲ τὰ παθήματα τοῦ Θεοδώρου ὡς προσθήκην εἰς τὰ ἰδικά του δεινοπαθήματα, καὶ «ἀφαιρέσειν πάσης παραψυχῆς». Καὶ τελειώνει τὴν ἐπιστολὴν διὰ ταύτης τῆς θερμῆς εὐχῆς. «Τὸν Θεὸν τῆς ὑπομονῆς καὶ παρακλήσεως ἐπιβοῶμαι ἀφασθαί σου τῆς καρδίας ἡρέμα, καὶ πρώτα μὲν τὸ ὑποικουροῦν αὐτῇ ἄλλος ἐξῶσαι, εἶτα καὶ χαρὰν ἐμπνεῦσαι οἱ καὶ δύναμιν ὡς ἀντέχειν πρὸς τὰς ἐπαγωγὰς τῶν δεινῶν γενναιότερον...»².

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν πληροφοροῦμεθα, συμπερασματικῶς, περὶ τοῦ στενοῦ συνδέσμου τοῦ ὑφισταμένου μεταξὺ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ τοῦ Ἀκομινάτου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Εὐρίπου Θεοδώρου, ὃν ἐξετίμα ὁ πρῶτος, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου συμπαθῶς ἐκφράζεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, καὶ ἐθρήνησεν ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τῶν Φράγκων παθήμασιν αὐτοῦ. Μεγάλη, ἐξ ἄλλου, μαρτυρεῖται καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοδώρου πρὸς τὸν μητροπολίτην του, ὃν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐνεθυμεῖτο, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον διεβίβαζε δῶρα, ὡς καὶ ὁ Καρύστου Δημήτριος, δείγματα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεως. Ἐπὶ δὲ τούτοις πληροφοροῦμεθα ὁμοίως, ὅτι, ὁ Θεόδωρος Εὐρίπου, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, δὲν προσεχώρησεν εἰς τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν ἐκῶν, ἐπὶ προδοσίᾳ, τρόπῳ τινι, τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀλλά, «ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν», «ἄκων καὶ πρὸς βίαν ἠναγκασμένος ἐκμειλίσσεσθαι θηρία», τυπικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ὑπεσχέθη ὑποταγὴν, καὶ τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ «βαρβαρικὴν τυραννίδα μεγαλοψύχως ὑπέφερεν», ἀποβληθεὶς, ἐν τέλει, καὶ ὑπὸ λατίνου ἐπισκόπου ἀντικατασταθεὶς³.

1. Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, ἐν. ἀν. σελίς 308—309.

2. Ἐν. ἀνωτ. σελ. 309.—Εἰς τὰς τελευταίας τῆς ἐπιστολῆς ταύτης γραμμὰς παρακαλεῖ τὸν Θεόδωρον ἵνα φροντίσῃ περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του, καὶ κατακλείει αὐτὴν σημειῶν ὅτι, «ὁ ἀνθοσμίας καὶ τῶν ἄλλων διεκομίσθησαν, καὶ θαῦμα πῶς καὶ τοῖς ἀπλήστοις τοῦ Ἄδου χάσμασιν ἐπαντλεῖς ὁσῶραι (=καθ' ἡμέραν) καὶ οὐδὲ ἡμῶν ἐπιλέλησαι».

3. Πρβλ. Τάσσαν Νερούτσου, ἐνθ' ἀν. σελ. 77. «Ζῶντος ἔτι ἐν ὑπερορίᾳ τοῦ Μητροπολίτου Μιχαὴλ πολλοὶ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων ὑπετάγησαν κατ' ἐπιφάνειαν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν μέχρι ἐλπιζομένης ἐπιστροφῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν ἐν Νικαίᾳ διατριβόντων νομίμων βασιλέων καὶ ὀρθοδόξων πατριαρχῶν».